

**Міністерство охорони здоров'я України
Вінницький національний медичний університет
ім. М.І. Пирогова**

**Завдання лікарям- інтернам
на базах стажування за спеціальністю
“Дитяча хірургія”**

Вінниця – 2023

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Інтернатура (первинна спеціалізація) є обов'язковою формою післядипломної підготовки випускників вищих медичних закладів освіти III-IV рівнів акредитації незалежно від підпорядкування та форми власності, після закінчення якої їм присвоюється кваліфікація лікаря-спеціаліста з дитячої хірургії. Основною метою інтернатури є підвищення рівня практичної підготовки лікарів-інтернів у їх професійній готовності до самостійної лікарської роботи.

Інтернатура проводиться у формі очно-заочного навчання на кафедрах вищих медичних закладів освіти III-IV рівнів акредитації і закладів післядипломної освіти та стажування в базових установах охорони здоров'я. Підготовка дитячих хірургів в інтернатурі проводиться за індивідуальними навчальними планами, розробленими на підставі типового навчального плану і програми інтернатури.

Основним завданням інтернатури є вдосконалення професійних навичок з основних розділів дитячої хірургії, вивчення клініки та діагностики дитячих хірургічних захворювань, методів консервативного та оперативного лікування у дітей.

Типовим навчальним планом підготовки лікаря-інтерна за спеціальністю "Дитяча хірургія" протягом трьохрічного періоду (36місяців) інтернатури передбачено: 12 місяців навчання на кафедрі дитячої хірургії та суміжних кафедрах (1872 год.) і 21 місяць стажування на базі в лікарні (3326 год.).

ГРАФІК НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

роки навчання	М і с я ц і											
	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII
Перший	Б	К	К	К	К	К	К	Б	Б	Б	Б	В
Другий	Б	Б	Б	Б	Б	Б	Б	К	К	К	К	В
Третій	Б	Б	Б	Б	Б	Б	Б	Б	Б	К	К	

Примітка: Б - стажування на базі;

К - навчання на кафедрі та суміжних кафедрах;

В - відпустка.

Початок навчання в інтернатурі з 1 серпня на базі стажування. Графіком навчального процесу для інтернів-хірургів передбачено:

- серпень (1 місяць) - на базі стажування;
- вересень-лютий (6 місяців) - навчання на кафедрі
- березень-лютий (12 місяців 1 місяць - відпустка) - на базі стажування;

- на 2-му році навчання – березень - червень (4місяці) - навчання на кафедрі.
- на 3-му році навчання – липень – квітень (12 місяців 1 місяць - відпустка) - на базі стажування
- на 3-му році навчання – травень – червень (2 місяці) - навчання на кафедрі.

Практична підготовка лікарів-інтернів дитячих-хірургів на базі стажування

Навчальний план практичної лікарської діяльності лікарів-інтернів за спеціальністю “Дитяча хірургія” на базі стажування (заочна частина інтернатури)

Тривалість 21 міс (3326 год.)

Назва відділення (установи)	Код, назва курсу навчальної програми	Кількість навчальних годин	Число тижнів практичної роботи
Хірургічне	07 Невідкладна хірургія	396	11
	07 Лапараскопічна хірургія	36	1
	08 Планова хірургія	432	12
	06 Торакальна хірургія	144	4
	09 Хірургія новонароджених	288	8
	07 абдомінальна хірургія	144	4
	08Проктологія	144	4
	05 Нутріціологія в хірургії	108	3
Анестезіолого- реанімаційне	04 Анестезіологія, реаніматологія та інтенсивна терапія в хірургії	108	3
	05 Трансфузіологія в хірургії	108	3
Травматологічне	13 Основи травматології	144	4
Опікове	14 Опіки та відмороження	108	3
Урологічне	10 Невідкладна хірургія в урології	216	6
Онкодиспансер	12 Онкологія	72	2
Гнійна хірургія	15 Хірургічна інфекція	360	10
Поліклініка	11 Поліклінічна хірургія	216	6
	Проміжний контроль	302	
Р а з о м:		3326	84

Практична підготовка лікарів-інтернів дитячих-хірургів досягається шляхом систематичної та активної участі молодих лікарів в діагностичній і лікувальній роботі, обходах, клінічних розборах, інших видах практичної діяльності відділення.

Лікар-інтерн повинен здійснювати діагностично-лікувальний процес у прикріплених за ним хворих (4-5 пацієнтів). У вказаних хворих лікар-інтерн виконує весь

обсяг діагностичних досліджень та лікувальних заходів на правах лікуючого лікаря. Він зобов'язаний приймати участь у додаткових дослідженнях, що проводиться цим хворим (рентгенологічних, ендоскопічних, лабораторних тощо) і лікувальних маніпуляціях.

Керівник повинен приділяти особливу увагу підбору хворих, зокрема, з урахуванням тематичних розділів інтернатури, його можливості самостійно виконувати необхідні діагностичні та лікувальні маніпуляції. Однак, інтерну не слід обмежуватись роботою тільки з закріпленими за ним хворими. Він повинен знати всіх пацієнтів у відділенні, бути ознайомленим з динамікою захворювання та лікування важких хворих, з складнощами в діагностиці, незалежно від того, хто є їх лікуючим лікарем. Для підвищення активності роботи інтерна дитячого-хірурга необхідно доручати йому виконання різноманітних маніпуляцій, надавати допомогу в організації додаткових досліджень, стежити за виконанням відповідальних призначень. Особливо необхідно підкреслити, що обмеження діяльності інтерна до рамок прикріплених за ним хворих -- груба помилка навчання в інтернатурі.

Статус лікаря-інтерна дитячого-хірурга у відділенні.

В адміністративному відношенні лікар-інтерн підпорядковується керівництву базової лікувально-профілактичної установи. На нього повністю поширюються правила внутрішнього трудового розпорядку, права та пільги, що встановлені для медичних працівників даної установи. Під час проходження інтернатури, при здійсненні функцій лікаря він володіє правами і несе відповідальність за свої дії на рівні з іншими лікарями.

Відповідно з існуючим положенням про інтернатуру, лікар-інтерн дитячий-хірург повинен самостійно забезпечувати діагностичний та лікувальний процес під керівництвом безпосереднього керівника. Необхідно звернути особливу увагу на зміст, що вкладається в розуміння "самостійно". В точному розумінні лікар-інтерн не може працювати самостійно, оскільки при його обмеженій компетентності неможливо надати всю повноту вирішення складних клінічних, організаційних чи деонтологічних завдань. Виходячи із сказаного, під поняттям "самостійність" необхідно розуміти тільки максимально можливу самостійність, яка, однак, повинна проходити під керівництвом безпосереднього керівника, або лікаря-хірурга вищої або 1-ї категорії, за яким закріплений лікар-інтерн дитячий-хірург.

Учебний план лікарів-інтернів на базах стажування. 1 рік-5 місяців

1.	Робота в приймальному відділенні	1 місяць			
2.	Робота в гнійному відділенні	1 місяць			
3.	Робота в опіковому відділенні	2 тижні			
4.	Робота в травматологічному відділенні	1 місяць			

5.	Робота в відділенні планової хірургії	1 місяць			
6.	Робота в відділенні новонароджених	2 тижні			

Перелік тем для семінарських занять з лікарями-інтернами на заочній формі навчання (1-й рік)

1. Структура хірургічного відділення. Сучасні методи дослідження в дитячій хірургії.
2. Приймальне відділення. Призначення. Його функції, структура. Обов'язки молодшого та середнього медперсоналу. Основні положення санітарно-гігієнічного режиму в приймальному відділенні.
3. Правила прийому дітей в хірургічний стаціонар. Деонтологічні аспекти роботи в приймальному відділенні
4. Хірургічне відділення поліклініки. Структура відділення. Оснащення його приміщень. Штати. Санітарно-профілактична робота..
5. Диспансеризація. Принципи реабілітації хірургічних, ортопедичних, урологічних та травматологічних хворих на поліклінічному рівні.
6. Дитячий травматизм. Його структура. Особливості дитячого травматизму у Вінницькій області. Профілактика побутового, вуличного, шкільного, спортивного травматизму. Роль міжвідомчих комісій в профілактиці травматизму. Їх завдання та функції.
7. Переливання крові, кровозамінників та рідин. Організація служби донорства в Україні. Консервування та збереження крові.
8. Методи переливання крові. Помилки, небезпеки та ускладнення при переливанні крові.
9. Кровотеча. Тимчасова та остаточна зупинка кровотечі. Причини виникнення кровотеч. Класифікація. Симптоматика, діагностика крововтрат.
10. Термічні опіки та їх лікування. Діагностика ступенів опіків, площі. Методи визначення ступенів та площі опіків.
11. Відмороження. Електротравма. Етіологія, патогенез, патоанатомія, класифікація, клініка, діагностика та лікування.

Учебний план лікарів-інтернів 2-го року навчання на базах стажування (7 місяців)

1. Робота в опіковому відділенні	1 місяць
2. Робота в відділенні реанімації та інтенсивної терапії	1 місяць
3. Робота в відділенні для новонароджених дітей	1 місяць
4. Робота в відділенні ортопедії та травматології	1 місяць
5. Робота в урологічному відділенні	1 місяць

6. Робота в онкологічному відділенні	1 місяць
7. Робота в відділенні тора кальної хірургії	1 місяць

**Перелік тем для семінарських занять з
лікарями-інтернами на заочній формі навчання (2-й рік)**

1. Історія розвитку дитячої хірургії на Україні та СНД. Чотири періоди дитячої хірургії. Внесок Шварца, Краснобаєва, Сітенка, Турнера, Терновського, Шуринка, Дмитрієва, Куца, Долецького, Христич, Георгіу, Баїрова, Ісакова, Волкова, Сітковського тощо в розвиток дитячої хірургії. Історія дитячої хірургії Вінниччини. Перспективи розвитку дитячої хірургії
2. Хірургічний сепсис. Токсико-інфекційний шок у дітей
3. Синдром набряку та гіперемії мошонки у дітей.
4. Синдром блювоти у дітей.
5. Хронічний закреп у дітей. Випадіння прямої кишки.
6. Аномалії і захворювання стравоходу у дітей.
7. Діафрагмальна грижа у дітей.
8. Пухлини середостіння та органів грудної порожнини у дітей.
9. Пухлини черевної порожнини та позачеревного простору.
10. Крижево-куприкові пухлини у дітей.
11. Торакотравма у дітей.
12. Дитячий травматизм. Політравма у дітей. Контрактура Фолькмана .
13. Термічні пошкодження у дітей.
14. Дитячий церебральний параліч у немовлят та дітей раннього віку.
15. Родова травма у дітей.
16. Пухлини, дисплазії та остеохондропатії кісток у дітей. Деформації грудної клітки.

**Учебний план лікарів-інтернів 3-го року навчання
на базах стажування (9 місяців)**

1. Невідкладна хірургія	2 місяці
2. Планова хірургія	2 місяці
3.Торакальна хірургія	2 місяці
4.Хірургія новонароджених	2 місяці
5.Травматологія	1 місяць

**Перелік тем для семінарських занять з лікарями-інтернами на заочній формі
навчання (3-й рік)**

Гостра непрохідність кишок.(висока та низька)
Гострий апендицит.
Хронічний апендицит.
Пухлини і кісти ободової кишки.
Кишкові нориці.
Мезаденіт.

Хірургічні захворювання печінки: непаразитарні та паразитарні кісти, абсцеси, цироз і портальна гіпертензія, доброякісні пухлини.

Атрезія жовчних ходів

Реконструктивні та відновлювальні операції на жовчних шляхах.

Хірургічні захворювання селезінки: захворювання кровотворної системи, доброякісні пухлини, непаразитарні і паразитарні кісти, травматичні пошкодження, показання і методика спленектомії.

Гострий панкреатит.

Хронічний панкреатит.

Кісти підшлункової залози.

Грижі: пахвинні, стегнові, пупкові і надпупкові, білої лінії живота, рідкісних локалізацій, травматичні, післяопераційні.

Защемлена грижа.

Сторонні тіла травного каналу.

Травма живота.

Лапараскопічна хірургія при ургентній хірургічній патології у дітей

Лапараскопічна хірургія при плановій хірургічній патології у дітей

Ускладнення в лапараскопічній хірургії

Показання та протипоказання до використання лапараскопічної хірургії

Гострий парапроктит.

Хронічний парапроктит – нориці прямої кишки.

Хвороба Гіршпрунга

Доліхоколон, магаректум.

Тріщини заднього проходу.

Епітеліальні куприкові ходи.

Дермоїдні кісти і тератоїдні пухлини промежини та параректальних просторів.

Недостатність анального жому.

Випадіння прямої кишки.

Стрикули прямої кишки.

Доброякісні пухлини ободової та прямої кишки.

Травматичні ушкодження прямої кишки і промежини. Сторонні тіла прямої кишки.

Неспецифічний виразковий коліт.

Хвороба Крона.

Атрезії “ani et recti”

Дивертикульоз і дивертикуліт товстої кишки.

Функціональні захворювання товстої кишки.

Аномалії розвитку ободової кишки.

Хірургія товстої кишки.

Примітка: Всі теми розглядаються за принципом: класифікація, семіотика, діагностика, лікування, реабілітація та диспансеризація даного захворювання.

***Маніпуляції та операції, якими повинен
оволодіти лікар-інтерн на базі стажування***

• Місцева анестезія	50
• Пункція та катетеризація вен	150
• Люмбальна пункція	2
• Екскреторна урографія	10
• Накладання гіпсових пов'язок	40
• Накладання нашкоджені та скелетного в'язання	10
• Плевральна пункція	4
• Пункція живота	1
• Катетеризація сечового міхура	15
• Пункційна цистостомія	1
• Транспортна іммобілізація	5
• Репозиція відломків кісток	20
• Вправлення вивихів суглобів	10
• Накладання гіпсових пов'язок при клизноності	10
• Накладання гіпсових пов'язок при вродженому вивиху стегна	2
• Пункція суглобів	10
• Венесекція	10
• Апендектомія	20
• Грижесічення	20
• Січення водянки оболонки яєчка	25
• Операція при варикоцеле	20
• Операція при гострих захворюваннях яєчка	10
• Розкриття гнійників	30
• Резекція нігтя	25
• Перев'язка судин	2
• Торакоцентез	2
• Остеоперфарація	10
• Видалення поверхневих пухлин	10
• Первинна хірургічна обробка ран	20
• Обробка термічних опіків	10
• Участь у накладанні кишкового анастомозу	5
• Участь у накладанні колостоми	3
• Участь в операціях при кривошії	2
• Участь при дивертикулектомії	2
• Обрізання при фімозі	10

СПИСОК РЕФЕРАТИВ, ЯКІ ПОВИННІ НАПИСАТИ ІНТЕРНИ ДИТЯЧІ ХІРУРГИ

(працюючи в базових відділеннях)

№ п/п	Назви тем
1.	Ускладнені форми апендициту у дітей. Тактика при перитоніті, інфільтраті. Абсцесі.
2.	Перитоніт, хірургічна тактика, інтенсивна терапія.
3.	Гострий гематогенний остеомієліт. Рання діагностика і тактика лікування.
4.	Крововтрата і шок.
5.	Пілоростеноз.
6.	Природжена гостра кишкова непрохідність.
7.	Перитоніт новонароджених і дітей раннього віку.
8.	Портальна гіпертензія. Діагностика, клініка, лікування.
9.	Особливості передопераційної підготовки і ведення післяопераційного періоду у дітей з кишковою непрохідністю і перитонітом.
10.	Гнійно-септичне захворювання новонароджених.
11.	Травматичні ушкодження органів черевної порожнини
12.	Діагностика та лікування хронічних закрепів у дітей
13.	Травма органів грудної клітки
14.	Вроджені вади розвитку органів грудної клітки
15.	Вроджені вади розвитку органів черевної порожнини
16.	Патологія пахвинного каналу та калитки у дітей
17.	Інфузійна терапія гострих станів у дітей
18.	Особливості ентерального та парентерального харчування дітей різних вікових груп в залежності від основного патологічного стану
19.	Особливості лікування травматичних ушкоджень опорно-руховального апарату у дітей
20.	Хірургічне та ортопедичне лікування дітей з ДЦП
21.	Лікування вроджених та набутих патологічних станів стравоходу
22.	Особливості діагностики та лікування онкологічної патології у дітей
23.	Особливості перебігу хірургічних захворювань у дітей підліткового віку

1.

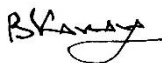
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Хирургическая патология детского возраста. Акопян В.Г. Медицина, 1982.
2. Травматология детского возраста. Баиров Г.А. Медицина 1976.
3. Хирургия недоношенных. Баиров Г.А., Манкина Н.С.Ю., 1977.
4. Неотложная хирургия детей. Баиров Г.А., Медицина, 1983.
5. Ортопедия и травматология детского возраста. Руководство для врачей под ред. Волкова М.В., Тер-Егизарова Г.М., Медицина, 1983.
6. Болезни костей у детей. Волкова М.В. М. Медицина, 1986.

7. Детская хирургия. Долецкий С.Я., Исаков Ю.Ф. М. Медицина, 1970.
8. Специальные методы исследования в хирургии детского возраста и пограничных областей. Под ред. С.Я. Долецкого. М., Медицина, 1970.
9. Хирургия новорожденных. Долецкий С.Я., Гаврюшов В.В., Акопян В.Г., М. 1976.
10. Осложненный аппендицит у детей. Долецкий С.Я., Щетинин В.Е., Арапова А. М., 1982.
11. Лечение опухолей у детей. Дурнов Л.А., М., 1973.
12. Опухоли брюшной полости и забрюшинного пространства у детей. Дурнов Л.А., Бухин А.Ф., Лебедев А.И., Медицина, 1982.
13. Детская хирургия. Лечебник: под ред. Исакова Ю.Ф., М., 1983.
14. Детская хирургия с топографической анатомией детского возраста. Под ред. Ю.М. Исакова, Ю.М. Лопухина, М., 1977.
15. Острый аппендицит в детском возрасте. Исаков Ю.Ф., Степанов Э.А., Дронов А.Ф. М., 1980.
16. Оксигенотерапия и гипербарическая оксигенация у детей. Исаков Ю.Ф., Михельсон В.А., Анохин М.М., М., 1982.
17. Хирургия пороков развития толстой кишки у детей. Исаков Ю.Ф., Лёнюшкин А.И., Долецкий С.Я., М., Медицина, 1972.
18. Опухоли и кисты грудной полости у детей. Исаков Ю.Ф., Степанов Э.А., М. 1975.
19. Врожденные пороки периферических сосудов у детей. Исаков Ю.Ф., Тихонов Ю.А. М., 1974.
20. Детская урология (руководство для врачей). Лопаткин Н.А., Пугачев А.М., Медицина, 1986.
21. Урология. Лопаткин Н.А., Медицина, 1982.
22. Детская онкоурология. Дурнов Л.А., Воинов Е.А., Корнев Ю.Е. Киев 1981.
23. Черепно-мозговая травма у детей. Киселев В.П., Козырев В.А. М. 1971.
24. Раны и раневая инфекция. Под ред. Кузина М.И., М. Медицина 1981.
25. Сколиоз. Кузмин А.И., Кон И.И., Беленький В.Е., М. Медицина, 1981.
26. Множественные и сочетанные травмы у детей. Киселев В.П., Самойлович Э.М. Медицина, 1985.
27. Проктология детского возраста. Лёнюшкин А.И., Медицина, 1976.
28. Руководство по детской поликлинической хирургии. Лёнюшкин А.И. М. Медицина, 1986.
29. Педиатрическая анестезиология. Макевич А.З. М., Медицина, 1980.
30. Детская анестезиология и реаниматология. Михельсон В.А. М. Медицина 1985.
31. Анестезиология и реаниматология новорожденных. Михельсон В.А., Костин Э.Д., Цыпин Л.Е., 1980.
32. Основы интенсивной терапии и реанимации в педиатрии. Михельсон В.А., Маневич А.З. М. 1979.
33. Оперативная ортопедия. Мовшович И.А., М. Медицина. 1983.

34. Основы нейрохирургии детского возраста. Под ред. Аренда А.А. и Нерестянец С.И., М.Медицина, 1986.
35. Руководство по детской рентгенологии. Панов Н.А., Москачева К.А., Гингольд А.И., М.Медицина 1965.
36. Ошибки и опасности в хирургии детского возраста. Рокицкий М.Р. Л.Медицина 1979.
37. Острый аппендицит у детей раннего возраста. Степанов Э.А., Дронов А.Ф., М.Медицина, 1974.
38. Атлас хирургической патологии у детей. Ситковский Н.В., Басс М.М., Дольницкий О.В., Киев из-во «Здоровья», 1981.
39. Лечение гемангиом у детей жидким азотом. Ситковский Н.В. Герасткин В.И., Шафранов В.В., Новак М.М., Киев «Здоровья», 1986.
40. Гемангиомы кожи у детей. Федореев Г.А., Л.Медицина, 1971.
41. Неотложная рентгенология у детей. Загенидзе Г.А. Осипкова Т.А., Л.Медицина, 1980.
42. Неотложная пульмонология детского возраста. Рокицкий М.Р., Л., 1978.
43. Абдоминальная хирургия у детей.(монография) Исаков Ю.Ф., Степанов Е.А.
44. Красовская Т.В., М.Медицина, 1988.
45. Аграненко В.А. Гемотранфузионные реакции и осложнения, 1986.
46. Азолов В.В. Актуальные вопросы клиники и лечения ожоговой болезни. Горький 1990.
47. Атлас хірургічних операцій і маніпуляцій. (За ред. Л.Я.Ковальчука, В.М.Поліщука, та ін.). Тернопіль-Рівне, Укрмедкнига, 1997.
48. Бабак О.Я., Федеєнко Г.Д. Сучасна фармакотерапія шлунково-кишкових кровотеч. Харків, 1996.
49. Баиров Г.А. Неотложная хирургия у детей. Л. Медицина, 1983.
50. Балалыкин А.С.Эндоскопическая абдоминальная хирургия. М.ИМА-пресс, 1996.
51. Бондаренко В.А., Лупальцев В.И. Острый аппендицит. К. Здоровья, 1993.
52. Боровий Є.М., Борова О.Є. Хірургія магістральних позапечінкових жовчних шляхів (при деяких патологічних станах). Укрмедкнига, 1998.
53. Ботвинов Н.М., Леонович С.М., Поскевич Н.Н. Клиническая хирургия. Мн.1998.
54. Братусь В.Д. Диференційна діагностика в лікуванні гострих шлунково-кишкових кровотеч. К. Здоровья. 1991.
55. Брюшные грижи. (под ред. М.П.Черенко, К.Здоровья, 1995.
56. Валдина Е.А., Заболевания щитовидной железы М., 1993.
57. Василюк М.Д. і співавтори. Ускладнення виразки шлунка та дванадцятипалої кишки. І.-Франківськ, 1998.
58. Вихриев Б.С., Кичемасов С.Х., Скорцов Ю.Р. Местные поражения холодом. Лен., 1991.
59. Военно-полевая хирургия: Руководство для практических врачей. (Под ред. П.Г.Брюсова и Е.А.Нечаева, М. ГОЕТАР, 1996.

60. Горбашко А.М. Способі пилоросохраняющей резекции желудка. СПб: СПбМАПО, 1994.
61. Гостищев В.К. Общая хирургия. М.: Медицина, 1993.
62. Григорьев Т.Г. Оперативне лікування опіків методом дермотензії. Харків, 1998.
63. Группы крови человека. (Пер. с англ. А.С.Глодник. Под ред. В.В.Томилина. М. Медицина, 1991.
64. Даниленко М.В., Чепкий Л.П., Тимчук ИД. Интенсивная послеоперационная терапия. К.: Здоров'я, 1984.
65. Даценко Б.М., Безуглая Е.П., Белов С.Г. Теория и практика местного лечения гнойных ран. 1995. К. Здоров'я. 370 с.
66. Демидов В.П. Рак молочной железы. М. МНИОМ, 1991.
67. Долецкий С.Я. Исаков Ю.Ф. Детская хирургия. Руководство для врачей в 2-х томах. М. Медицина, 1970.
68. Долидович К.К. Болезни пищеварительного тракта. Мн., 1994.
69. Долинин В.А., Лебедев Л.В., Перегудов М.Г. Техника хирургических операций на сосудах. СПб: Гипократ, 1996.
70. Дрижак В.І. і співавтори. Ендотоксикоз в клінічній онкології, шляхи корекції. Укрмедкнига, 1999.
71. Дуденко Г.И., Петренко Г.Д., Михайлец Ю.А., Дуденко В.Г. Экстренная лапароскопия в неотложной хирургии. К. Здоров'я, 1991.
72. Ельский В.Н., Чайка В.К., Бородин А.Л. Антиоксидантная и антигипоксатная терапия травматического шока. Донецк, Здоровье, 1992.
73. Ефимов А.С. и соавт. Эндокринология, К. Вища школа, 1988, - 328.
74. Женчевский Р.А. Спаечная болезнь. 2-е изд. Перарб., и доп. М. Медицина, 1989.
75. Интенсивная терапия. (перевод с англ.) глав.ред. Мартынов А.И. М. Медицина, 1998.
76. Калинин А.П., Пинский С.Б. Актуальные вопросы хирургической эндокринологии. Иркутск, 1990.
77. Макаров А.В., Данилов О.А., Сокур П.П., Рибальченко В.Ф., Хімічні опіки стравоходу та їх наслідки у дітей. Київ. Вища школа 2002-107 стр.

Зав. кафедри дитячої хірургії,
д.мед.н.,

професор ЗВО
Віктор КОНОПЛИЦЬКИЙ